

Kostel
Zvěstování Panny Marie
v Miletíně
1267–2017



Jan Hlavatý



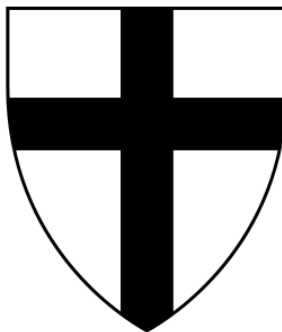
Kostel Zvěstování Panny Marie, dnes též Zvěstování Páně, je nepochybně nejstarší kontinuálně existující stavbou v Miletíně a zároveň jednou z nejstarších církevních staveb Podkrkonoší. Jeho nejstarší část je raně gotická, což jej umožňuje ztotožnit s kostelem, který v Miletíně od poloviny 13. století budovali němečtí rytíři. První písemná zmínka o něm pochází z roku 1267 - miletínskému kostelu je tedy v roce 2017 právě 750 let.

První písemná zmínka

Známé dějiny Miletína jsou však ještě o něco starší: odvíjejí se již od první čtvrtiny 12. století. K roku 1124 je písemně doložena existence přemyslovského knížecího dvorce, případně hradu, jehož součástí již nepochybně byla křesťanská kaple či kostelík. O její podobě ani zasvěcení však není známo zholo nic, ani to, zda pozdější kamenná stavba kostela na tu starší nějakým způsobem navázala.¹

Řád německých rytířů získal Miletín do svého držení v roce 1241. K jeho prvním úkolům patřilo nepochybně vytvoření fungujícího a ziskového hospodářství, dále vybudování vhodného zázemí (řádového domu, komendy) a v neposlední řadě také zorganizování nové farnosti, spravované řádovým farářem. Zájmy miletínských křižáků se ovšem v tomto směru střetly se zájmy souseda. Každá osada a ves „přifařená“ k Miletínu totiž představovala nejen další křesťanské duše, ale zejména příliv desátku a dalších poplatků do farní pokladnice. Na některé osady si tak dělal nárok také hořícký farář Arnold. Spor o tzv. Markovu ves vyústil nejprve v úřední

vymezení rozsahu miletínské farnosti a následně se přenesl až před pražský biskupský stolec. Listina, která přesný rozsah miletínské farnosti stanovila, vznikla právě před 750 lety a dochovala se až do dnešních dnů ve fondu „Staré listiny“ Saského státního archivu v Drážďanech. Je první písemnou zmínkou o miletínském kostele, farnosti a obcích v bezprostředním miletínském okolí: Rohoznici, Bezníku, Borku, Želejově, Chroustově, Úhlejově, Zdobíně, Třemešné a Vidoňi.²



Dějiny a stavební vývoj kostela

O původní podobě kostela budovaného od 60. let 13. století vypovídají gotické prvky dochované do dnešní doby, dále pak nemnohé archeologické nálezy zjištěné při jeho přestavbě v letech 1899 a 1900. Nejstarší částí je presbytář (kněžiště), vystavěný z pravidelných kamenných kvádrů a zaklenutý křížovou klenbou, zakončenou konzolami s rostlinnými a figurálními motivy (lidská hlava, ruka). Ze stejné doby pocházejí tři okna opatřená gotickými kružbami (skleněné mozaiky jsou novodobé) a oblouk portálu dveří do sakristie, zdobený provazcem. Možná o něco později, avšak stále za panování německých rytířů, byla k presbytáři přistavěna loď, která dosahovala dvou třetin délky současné lodi. Její stavitelé použili méně kvalitní materiál, lomový kámen a snad i druhotně použitý rum. Zavdali tak příčinu ke vzniku pověsti o tom, že pro stavbu kostela byl rozebrán opuštěný kamenný hrádek u Úhlejova. Loď byla pravděpodobně rovněž zaklenutá křížovou klenbou (zlomky žeber ze 13. století byly nalezeny při rekonstrukci kostela v roce 1899) a měla boční vchod v jižní stěně, v místech, kde dnes stojí památník padlým v první světové válce (zazděné zbytky lomeného oblouku gotického ostění).

Další písemné zmínky o kostele jsou z druhé poloviny 14. století. V roce 1382 je zaznamenán dar bratrů Václava a Jana Krušinových z Lichtenburka, kteří miletínskému kostelu připsali plat a ně-

jaký majetek za spásu duše svých rodičů.³ Podle register papežských desátků z let 1352, 1369, 1384 a 1405 pak miletínský křížácký kostel platil půl kopy, tedy 30 českých grošů. Mezi venkovskými kostely to byla částka poměrně vysoká (pro srovnání kostel ve Dvoře Králové platil dohromady s kostelem v Choustníkově Hradišti 45 grošů, kostel v Hořicích pouhých 13 grošů).⁴

Miletínská komenda německých rytířů zanikla kolem roku 1410 a poslední řádový farář, jménem Jakub, opustil Miletín v létě roku 1421.⁵ Archeologické nálezy naznačují, že někdy poté utrpěl kostel značnou škodu: mohlo se tak stát nejpravděpodobněji při Žižkově tažení severovýchodními Čechami v létě 1424. Došlo k poboření kostelní lodi, která pak při opravě dostala rovný trámový strop.⁶

O obnovu kostela se zasloužil Bartoloměj z Valdštejna, pán na Miletíně v letech 1596–1617. V letech 1607–1608 nechal provést jeho rozsáhlou renezanční přestavbu: loď kostela dostala novou klenbu, obnovena, nebo nově vystavěna byla také kruchta s galeriemi po obou stranách, na které se vstupovalo z každé strany samostatným vchodem. Ke každému z nich vedlo podél vnější stěny kostela schodiště, na severní straně kryté, na jižní otevřené. K jižní stěně presbytáře byla přistavěna kaple, okna byla nově zasklena. O těchto významných stavebních úpravách však bohužel neexistují podrobnější záznamy, svědčí o



Nástěnná malba z 16. století objevená v roce 1899

nich pouze letopočty vyznačené na různých místech interiéru. Ani ty se však většinou do současnosti nedochovaly.⁷

Kostel tehdy získal podobu, která mu, bez větších změn, vydržela příští tři století. Bohoslužby v něm sloužili faráři podobojí: do roku 1604 to byl Bohuslav Bepta, od roku 1608 Zikmund Tribulecius. V průběhu třicetileté války přišel nucený návrat ke katolictví a kostel byl opět vyhrazen pouze pro katolické mše. Miletín nějakou dobu neměl vlastního faráře, duchovní správu zajišťovali jezuité z

Jičína. Stálého správce dostala miletínská farnost pravděpodobně až po válce.

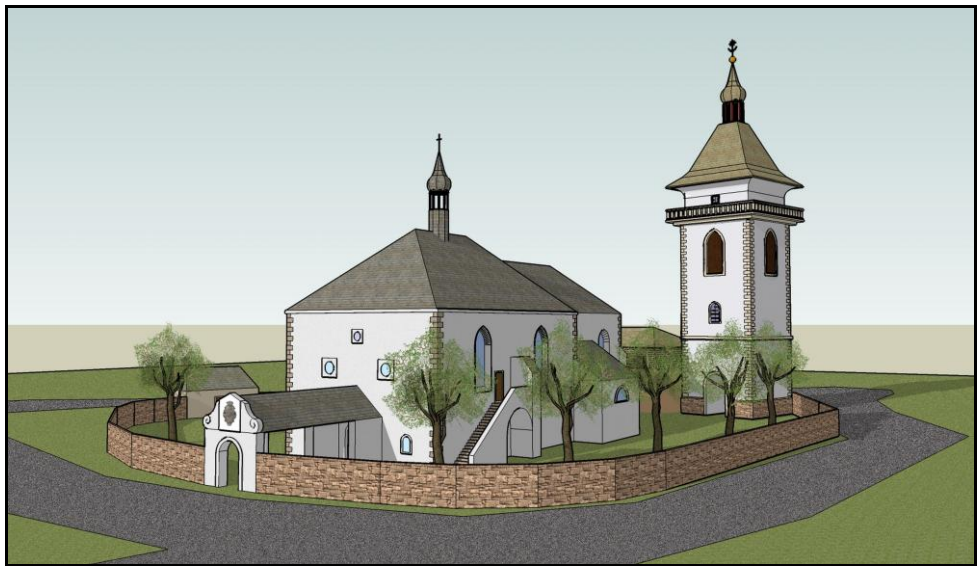
Noví majitelé panství, a tedy i patroni kostela, byli vesměs zbožní katolíci, kteří se starali o úpravu interiéru, aby odpovídal dobovému vkusu. Kolem roku 1672 jej nechal opravit hrabě Vilém Kryštof z Valdštejna. Právě tehdy byly na kruchtě postaveny varhany z dílny Georga Ambrosia Tauchmanna ml. z Vrchlabí.⁸ Velkou pozornost věnovala kostelu i farnosti též Valdštejnova praneteř Anna Marie hraběnka z Magni, provdaná z Kolo-

vrat a znovu z Morzinu. Nechala postavit novou faru (1753), na ní přivedla kněze, schopného a oblíbeného faráře Ignáce Dominika Baudische. Postavit nechala rovněž kapli sv. Jana Nepomuckého v Miletínských Lázních a významně prospěla i kostelu: interiér byl upraven ve stylu vrcholného baroka, kostel dostal nové oltáře i obrazy.

Příští majitel panství, Josef Jan Sosnovec, svobodný pán z Vlkanova, rovněž provedl některé úpravy kostela. Ty souvisely mj. s tím, že si kostel vybral jako místo svého posledního odpočinku. Nejvýraznější změnou té doby bylo přistavění zastřešeného chodníku mezi vchodem do kostela a vstupní bránou v nové kamenné zdi hřbitova.

Podoba kostela v první pol. 19. století je, ve zkrácené podobě, zachycena na litografické vedutě Jana Řehoře Gregera vydané v roce 1833 a především na několika neumělých kresbách Jana Nepomuka Lhoty. Zobrazuje kostel v době, kdy v něm sloužili mše pokrokoví faráři Jan Arnold a Jan Černý. Změnu přinesl požár ze dne 17. června 1846, kdy kostel částečně vyhořel. Osmileté provizorní zastřešení se pak na jeho stavu podepsalo výrazněji, než požár samotný: dovnitř po celou dobu zatékalo a uvnitř se trvale držela vysoká vlhkost. Celý interiér velmi trpěl a žádná z oprav neměla dlouhého trvání. Na sklonku 70. let došlo k úpravám okolí kostela, které je očistily od pozůstatků starého hřbitova. Zásadní oprava však přišla až o dalších dvacet let později.





Věž a kostel na počátku 19. století, ideální rekonstrukce



Věž a kostel v roce 1892



Presbytář kostela v roce 1892

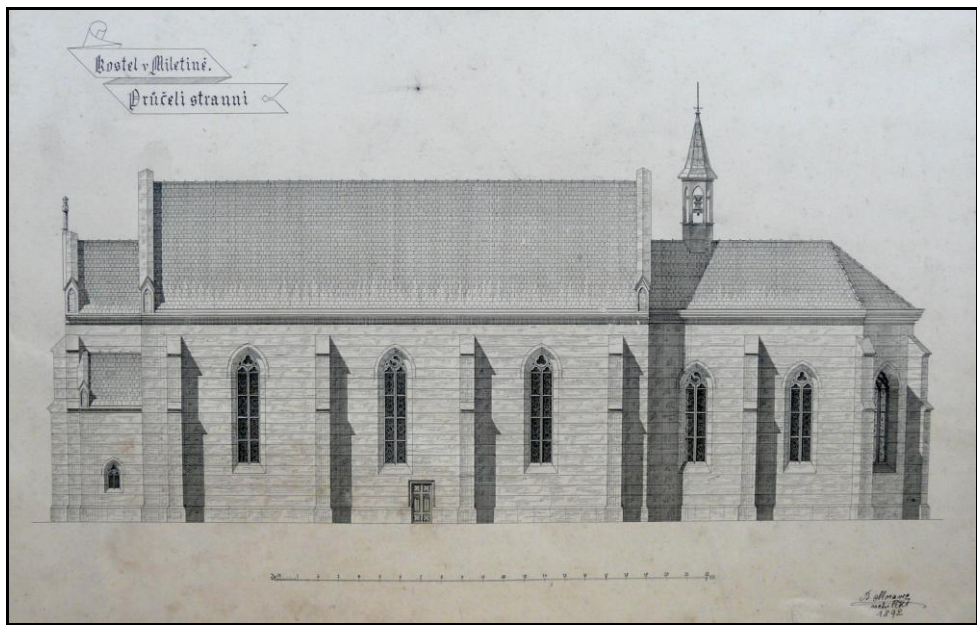


Kruchta s barokními varhanami v roce 1898

Rekonstrukce v letech 1899-1900

Dnešní podoba kostela je výsledkem celkové rekonstrukce, realizované v letech 1899–1900. Došlo k ní díky organizačnímu úsilí faráře Filipa Šuberta (1860–1934, farářem v Miletíně v letech 1891-1928) a dlouhodobé, více než dvacetileté, spolupráci C. k. odborné školy sochařsko-kamenické v Hořicích. Základní kolekce plánů přestavby vznikla již v roce 1892 a jejím autorem byl profesor školy, architekt Bohuslav Moravec. Ve stejném roce také začali jeho žáci pracovat na hlavním oltáři. Profesora Moravce poz-

ději nahradil kolega, mladý architekt Antonín Cechner. Ten původní Moravcovy plány poněkud upravil: upustil od některých radikálních řešení (Moravec předpokládal odstranění všeho negotického, včetně renezančních přístaveb), víc respektoval dosavadní stavební vývoj kostela a zdůraznil symetričnost novostavby. Detailně rozpracoval vzhled interiéru kostela a připravil podrobný rozpočet. Po několikaletém úředním schvalování byl celý projekt připraven k realizaci na podzim roku 1898 a 4. prosince 1898 položila *Jednota pro rozšíření chrámu Páně v Miletíně* základní kámen.⁹



Návrh přestavby kostela od architekta Bohuslava Moravce z roku 1892

Pro jednotlivé práce byli na základě nabídek vybráni převážně místní živnostníci a řemeslníci: hlavní zednic-kou a tesařskou práci odvedl stavitel Jan Poličanský z Lázní Bělohrad. Kamenické práce si rozdělili Petr Svoboda z Miletína a bratři Erbenové z Podhorního Újezdu. Podle svých řemesel se dále účastnili pokrývač Petr Voňka z Hořic, miletínský zámečník František Barták, truhlář František Tuček z Rohoznice a klempíř Jindřich Koblí z Miletína. Sochařské a přesné konstrukční kamenné prvky, jako kružby oken, připravovala sochařsko-kamenická škola. Stavební dozor převzal sám architekt Antonín Cechner. Ovšem mnoho dalších živnostníků i občanů Miletína a jeho okolí pomáhalo (často nezištně) při dopravě materiálu a drobnějších pracích.



Farář Filip Šubrt (1860–1934)

První část přestavby proběhla v dubnu až listopadu 1899. Nejprve dělníci rozebrali staré klenutí a zbořili západní průčelí. Starou loď prodloužili přibližně o třetinu západním směrem. S tím souviselo i zboření vnějších schodišť, zazdění starých a vybourání nových oken. Pod novou střechou pak kameníci v druhé polovině léta pomalu a rozvážně stavěli novou klenbu. Interiér byl dokončen koncem října, veřejnost mohla shlédnout novou kostelní loď poprvé 12. listopadu 1899.

Druhá část rekonstrukce byla plánována na rok 1900. Řada nyní přišla na nejstarší část kostela: gotický presbytář a jeho přístavby, dosud oddělené od přestavované lodi dřevěným bedněním.

Původní středověké prvky byly vesměs zachovány: změny spočívaly zejména ve zboření a novém vystavění sakristie a kaple a postavení nového oltáře. Ten od poloviny května až do konce léta na místě kompletovali a polychromovali žáci čtvrtého ročníku hořické školy pod vedením profesorů Františka Vondráčka a Karla Legrain. Závěrem dostal presbytář novou omítku a dlažbu.

Sedmého října 1900 byl opravený kostel slavnostně vysvěcen královéhradeckým biskupem Eduardem Brynchem. Práce však dosud neskončila. Dosud prázdný interiéř kostela byl doplňován postupně tak, jak hořická sochařsko-kamenická škola dokončovala jeho jednotlivé součásti:



na podzim 1901 byla postavena kazatelna, v roce 1903 oltář sv. Jana Nepomuckého, v roce 1904 kamenný tabernákl. Oltář svaté Anny u severní stěny lodi byl postaven v roce 1911, památník padlým vojákům byl dokončen až po 1. světové válce. Výmalba byla provedena v roce 1905 ve stylu tzv. beuronské školy podle návrhu chotečského rodáka Jaroslava Pantaleona Majora.

V příštích desetiletích se v kostele prováděly již jen údržba a drobné opravy. V roce 1958 byla opravena střecha, na konci 60. let dostal kostel novou fasádu. Úplná výměna střešní krytiny proběhla v roce 1982, naposledy byla v roce 2007 opravena sanktusová vížka. Nutno dodat, že řada z nákladnějších oprav by neproběhla, nebýt značného úsilí posledního miletínského faráře P. Jindřicha Laciny (1918–1991, farářem v letech 1945–1991).



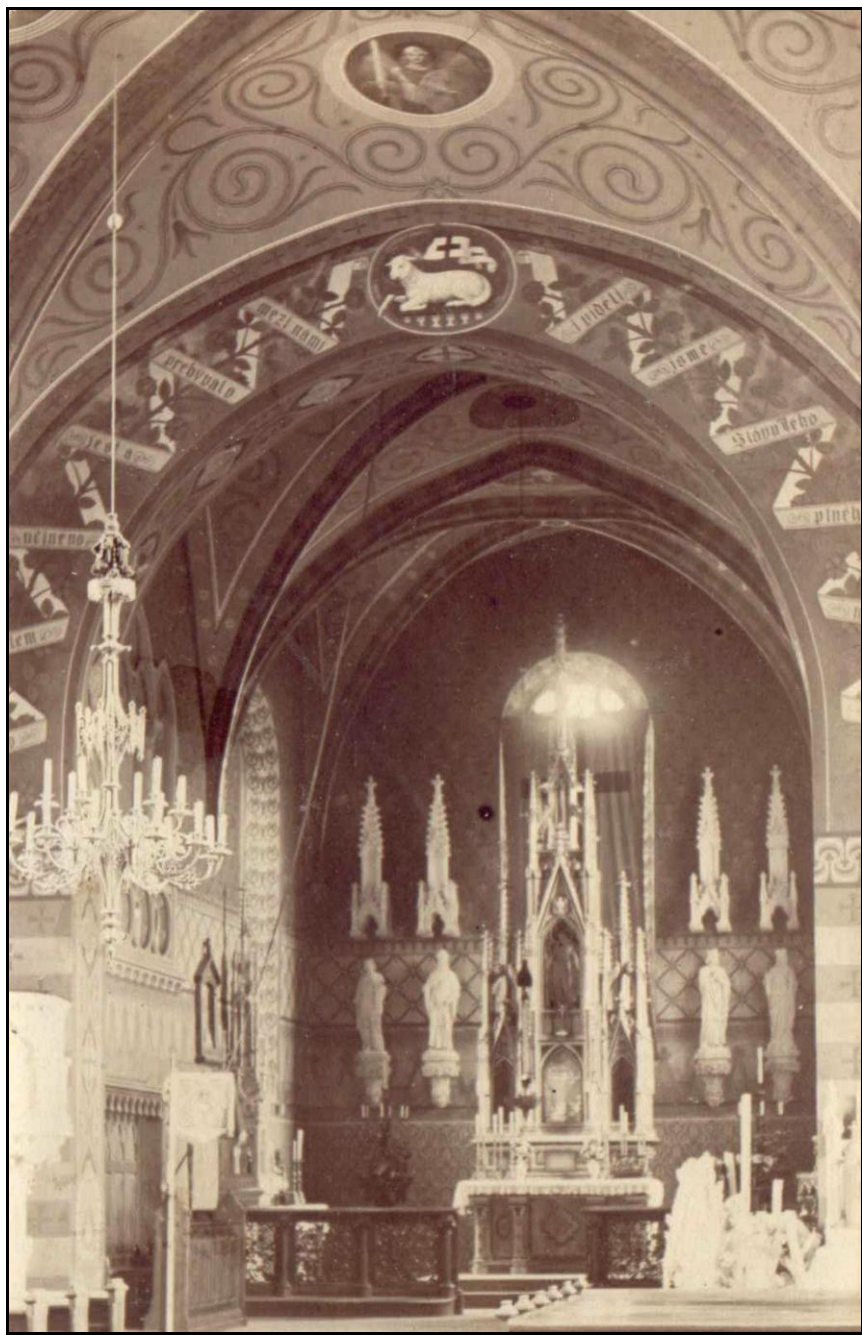
Farář Jindřich Lacina (1918–1991)

Vlevo nahoře:

Západní průčelí kostela před zahájením rekonstrukce v listopadu 1898

Vlevo dole:

Kostel po vybourání západního průčelí v červnu 1898



Interiér kostela po rekonstrukci, presbytář



Interiér kostela po rekonstrukci, kruchta

Zvonice a zvony

Zvony kostela Zvěstování Panny Marie nesla vždy samostatně stojící zvonice. Současná věž byla postavena v 80. letech 16. století na půdorysu původně středověké stavby, která pravděpodobně sloužila jako vstupní brána do areálu komendy Řádu německých rytířů.¹⁰ Je rovněž pravděpodobné, že jako zvonice sloužila již před svou renezanční dostavbou.

Po dostavbě byly ve druhém patře zvonice zavěšeny dva staré zvony z let 1435 a 1522. Ty v roce 1654 doplnil ještě zvon třetí, největší, bohatě barokně zdobený. Všechny tři historické zvony, spolu s malým umíráčkem a hodinovým cymbálem, však bohužel zanikly při požáru věže a celého Miletína v červenci 1846. Slovy pamětníka: „Zvony se rozlily, tekutina tekla na hodiny a po schodech dolů k zemi, kde se ve žhavou louži soustředila.“¹¹

V letech 1864 a 1887 dostala opravená věž čtyři nové zvony, z nichž velký

zvon, zasvěcený sv. Václavu, byl svými rozměry a váhou 697 kg historicky největším miletínským zvonem vůbec. Tyto čtyři zvony tentokrát padly za obětí rekvizici barevných kovů v době první světové války. A stejně dopadli rovněž jejich nástupci, čtyři zvony pořízené nákladem veřejných sbírek a zavěšené na věž v letech 1928 a 1929. Sejmuté a odvezené k roztavení byly v dubnu 1942.

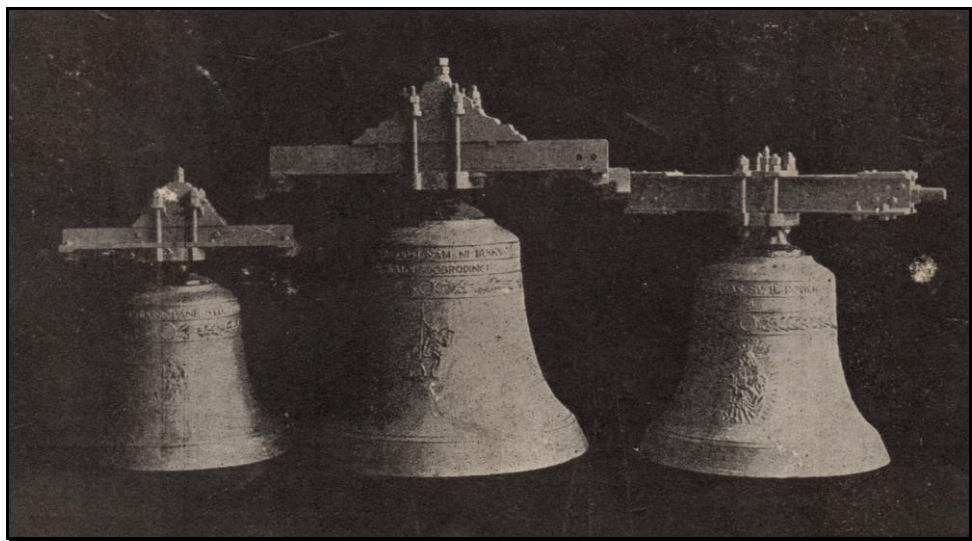
Na nové zvony pak Miletín čekal celých 55 let. Jejich výrobu umožnil teprve dar miletínského rodáka Aloise Hlavatého: celou peněžní částku, kterou obdržel jako odškodné za roky strávené z politických důvodů ve vězení, věnoval na dobročinné účely. První dva zvony, Panna Marie a Sv. Josef, byly na věž vytaženy 29. listopadu 1997, třetí, v současnosti největší miletínský zvon, zasvěcený sv. Václavu, byl zavěšen o rok později. Nové zvony mají moderní elektrický pohon a vyzvánějí každý den v poledne.

V současnosti jsou na miletínské věži tyto zvony:

Panna Marie (1997)	průměr 87,5 cm, hmotnost 364 kg	jižní strana
Svatý Josef (1997)	průměr 78,5cm, hmotnost 307.5 kg	severní strana
Svatý Václav (1998)	průměr 120 cm, hmotnost 655 kg	uprostřed



*Zvon Svatý Václav z roku
1887*



Zvony pořízené v roce 1928

Místo posledního odpočinku

Do krypty, umístěné pod podlahou presbytáře kostela, byli pravděpodobně jako první ukládáni řeholníci Řádu německých rytířů a jejich dobrodinci. Hypoteticky zde mohla být pohřbena již paní Domaslava, která miletínské zboží německým rytířům v roce 1241 darovala.

I v dalších stoletích sloužil kostel k pohřbívání zdejších kněží a šlechtických majitelů panství: odkaz bratří Krušinů z roku 1382 napovídá, že zde patrně předtím byli pohřbeni jejich rodiče, tj. Hynek Krušina z Lichtenburka (toho jména III.) s manželkou Anežkou.¹²

Konkrétní zprávy máme od počátku 17. století: v roce 1617 byl v kostele pohřben utrakvista Bartoloměj z Valdštejna. Pro jeho manželku Magdalenu, rozenou Bohdaneckou z Hodkova, rovněž přesvědčenou nekatoličku, však již po Bílé Hoře nebylo v kostele místo: pohřbena byla v roce 1654 na hřbitově u hlavního vchodu do kostela.¹³ Roku 1685 byl do krypty uložen jejich vnuk, krajský hejtman Vilém Kryštof z Valdštejna, a dříve, či později, též řada jeho příbuzných.

Když v roce 1769 nechal baron Josef Jan Sosnovce z Vlkanova kostel opravit, přišlo na řadu též vyčištění a odvodnění hrobky. Tehdy do ní sestoupil farář Ignác Dominik Baudisch a zapsal (podle autentik a nápisů na rakvích), čí ostatky v hrobce

nalezl: Viléma Kryštofa z Valdštejna († 1685), jeho manželky Magdaleny, rozené Zárubové z Hustířan († 1702), sestry Alžběty († 1684) a jejího manžela Bertolda Viléma z Valdštejna na Bělohradě († 1724).¹⁴ Dále dvou sester Janovských z Janovic a několika kněží. Historik a archeolog Karel Josef Biener z Bienenbergu našel ve stejné době na kůru kostela několik starých dřevěných pohřebních štítů. Podle nich byl v hrobce pohřben rovněž Jan Bedřich Bartodějský z Bartoděj, pán na Vrscích († 1683) a někdo z rodu Kotulínských.¹⁵

Jako úplně poslední byly v kryptě navečer 18. ledna 1780 uloženy ostatky Josefa Jana Sosnovce z Vlkanova (předtím zde byla pohřbena jeho první manželka Alžběta Straková z Nedabylic zemřelá v roce 1772 a patrně též některé z jeho dětí). Pohřbívání v kostelech brzy poté císař Josef II. zakázal, kryptu miletínského kostela zatopila spodní voda a když ji na jaře roku 1900 dělníci otevřeli, nenašli v ní pravděpodobně už nic, než bláto. Kryptu poté zasypali, aby se v kostele omezila vlhkost.

Neurození zemřelí z Miletína a velké části farnosti byli až do roku 1822 pohřbíváni na hřbitově okolo kostela. Toho roku byl zřízen nový hřbitov U Roklí na severozápadním okraji Miletína, který byl pro nevhodně zvolenou lokalitu již v roce 1865 nahrazen novým hřbitovem Na Chrasti, který slouží dodnes. V rámci bývalé miletínské farnosti se užívá rovněž

hřbitov u filiálního kostela sv. Jakuba
Většího v Červené Třešně a od roku

1897 také obecní hřbitov v Třebihošti.



Plechová autentika z rakve Magdaleny Mičanové, roz. Bohdanecké z Hodkova

Popis kostela

Kostel Zvěstování Panny Marie je orientovaná jednolodní stavba s pravoúhlým kněžištěm, ke kterému přiléhá na severní straně sakristie, v patře oratoř a na jižní straně kaple Božího hrobu. Kněžiště má rozměry 10 x 6,76 m a výšku 9 m. Strop je tvořen křížovou klenbou ve dvou polích: žebra hruškovitého profilu se protínají ve dvou hladkých svornících a jsou ukončena zdobenými konzolami. Tři okna mají jednoduché kružby složené z trojlístů. V rozích stojí opěrné pilíře se seříznutou hranou v trnoži, o jednom ústupku a sešíkmenou plochou s římsovou nahoře.¹⁶



Lod' má od novogotické přestavby v roce 1899 vnitřní rozměry 22,8 x 9,8 m a je zaklenutá křížovou klenbou ve třech polích. Okna byla nově proražena, mají trojitě kružby, u protilehlých oken vždy stejného typu. Vchody jsou tři, hlavní na západě, dva postranní v bočních zdech lodi. Na západním průčelí štít, před ním otevřená předsíň a na její jižní straně točité schodiště vedoucí na kruchtu a do podkroví. Na podélných zdech jsou dva páry opěrných pilířů kolmých na osu loďe a na všech rozích je po jednom úhlopříčném pilíři, o jednom odstupci, nahoře jednoduše sešíkmeným. Střecha kostela je valbová s taškovým krytem, nad kněžištěm je šestiboký sanktusník s plechovým pobitím.

Výprava kostela je novogotická. Kamenné součásti jsou většinou dílem Sochařsko-kamenické školy v Hořicích. V čele presbytáře stojí hlavní oltář zasvěcený Panně Marii, po jeho stranách dvě dvojice soch zemských patronů: vlevo sv. Vít a sv. Vojtěch, vpravo sv. Zikmund a sv. Ludmila. Vytvořila je hořická škola podle obdobných soch na Prašné bráně v Praze.

Na severní straně presbytáře stojí vyřezávaná chórová lavice se znakem sv. Jiří (dílo Jana Temničky staršího), vpravo od ní vstup do sakristie a kamenný tabernákl. Nad nimi je okno oratoře ozdobené erby historických budovatelů kostela: řádu německých rytířů, Valdštejnů, hrabat z Morzinu a

Sosnovců z Vlkanova. Nahoře pak znak posledních šlechtických patronů kostela knížat z Schönburgu-Hartensteinu. Na protější, jižní straně, je vchod do kaple Božího hrobu. Kromě oltáře Božího hrobu zde jsou umístěné sochy sv. Anotína Paduánského a sv. Josefa, velký obraz představující sv. Filoménu a další drobnější umělecká díla. Nad vchodem do kaple je zavěšeno velké plátno s výjevem Zvěstování Panny Marie. Jedná se o zmenšenou kopii oltářního obrazu od renomovaného malíře Josefa Vojtěcha Hellicha, který od roku 1880 dominoval baroknímu hlavnímu oltáři.

Presbytář je od kostelní lodi oddělen zdobeným tzv. Vítězným obloukem.

Výmalba kostela byla dokončena v roce 1906 a jejím autorem je Martin Matouš z Prahy. Návrh vytvořil rodák z nedaleké Chotče, kanovník Emauzského kláštera v Praze Jaroslav Pantaleon Major. Na zdech visí třináct zastavení křížové cesty od Viktora Förstra (terakota).

V kostelní lodi jsou postaveny vedlejší oltáře sv. Jana Nepomuckého (v jihovýchodním rohu) a sv. Anny (u severní stěny lodi). U jižní stěny lodi dále stojí epitaf připomínající příslušníky miletínské farnosti padlé v první světové válce. Jedná se opět o díla Sochařsko-kamenické školy v Hořících.



Na kruchtě přiléhající k západnímu průčelí lodi jsou postaveny varhany z roku 1900, zhotovené firmou Emanuel Štěpán Petr z Prahy – Žižkova. Již od 40. let mají elektrický pohon.

V prostoru kostelní lodi je umístěna historická křtitelnice z roku 1522. Nese nápisy ve dvou řádcích. Při ústí nádoby *Lyeta panie patnacztisteho dwamezcietneho tato krztidlnicze slita gest ke czti a k chwale bozi a pannie marigi matce gehu m.* Kolem dna *k zadussi kostela miletinskeho mistrem waczlawem miesta hradcze nad labem.*

V interiéru kostela a v předsíni před hlavním vchodem je druhotně vezděno několik heraldických a sepulkrálních památek, zachovaných při přestavbě kostela. Pod kruchtou, v západní stěně lodi, jsou zazděné dvě kamenné kartuše s erby, dva náhrobky z 16. století, reliéf s ukřižovaným Kristem ze staré kazatelny a výjev s prorokem Eliášem. Alianční erb vlevo patří Jiřímu Bedřichovi hraběti z Oppersdorfu (majitel miletínského panství v letech 1692–1744) a jeho druhé manželce hraběnce Serenyiové. Vpravo je alianční erb Josefa Jana Sosnovce, svobodného pána z Vlkanova (majitel Miletína v letech 1766–1780) a jeho první manželky Alžběty Strakové z Nedabylic. Tento znak byl až do roku 1898 vezděn nad portálem brány v hřbitovní zdi před hlavním vchodem do kostela.



Křtitelnice z roku 1522



Náhrobníky Radeckých z Radče



Náhrobník Jiřího Radeckého z Radče (1585)

Náhrobní kameny patří příslušníkům rodu Radeckých z Radče, kterému v druhé polovině 16. století patřila tvrz v sousední Rohoznici. Nesou nápisy:

Letha 1557 prwnj Sobothu Postnij umrzel Adamek Radeczky z Radcze gehoż tielo mien lezij oczekawaye blahoslaweného wzkrzyssenij w den sdny

Tuto Leżj Dwau Djtek. Prżj Porodu Krżtu S[vateho] Nedosslj Pana Jana Radecky[ho]

V předsíni na severní straně je zazděn náhrobek Jiřího Radeckého z Radče, majitele rohoznické tvrze v letech 1565–1585. Po obvodu nese nápis gotickou minuskulou:

Leta Paně 1585 Wauterey [Po _ Hro]mnjczych Vmrzel Vrozeney Pan Girzyk Starssj Radecky _ z Radcze Gehożto Tielo Oc _ [ze]kawa Blahoslaweneho Wzkrzjssénij W Krystu Panu



Náhrobek Kateřiny Stařímské (1604)

Po stranách jsou dva reliéfy sv. evangelistů ze staré kazatelny, vlevo sv. Matouš, vpravo sv. Marek.

Na jižní straně je zazděn náhrobek Kateřiny Stařímské, manželky Hynka Stařímského z Libštejna, rodem Rodovské z Hustířan, ovdovělé Radecké na Sedleci. Nápis po obvodu humanistickou majuskulou:

LETA 1604 NA DEN SWATV
ANJSKV PANBVH RACJL

POWOLATJ VROZENV [PANJ
KA]TERZJN[V] _ STARZJNSKV
Z HVSTJRZAN _ ANA SEDLJCZJH
ATVTO GĚST POHOWANA
OCZEKAWA ZMVRT[výchvstání]

Po stranách další dva evangelisté, vlevo sv. Lukáš a vpravo sv. Jan.

Pod klenbou předsíně byly po dokončení přestavby kostela instalovány dvě pamětní desky.

V těsné blízkosti kostela se nachází dvě kamenné plastiky. V zákoutí tvořeném kaplí Božího hrobu a jižní stěnou kostelní lodě stojí od roku 1915 pískovcová plastika Panny Marie Lourdské doplněná klekátkem. Pozoruhodná je však především socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1701, která stojí v sousedství věže. Jedná se o

nejstarší volně stojící kamennou plastikou v Miletíně a okolí. Jejím fundátorem byl pravděpodobně sekretář hraběte z Oppersdorfu Jan Palacký, autor ani bližší okolnosti vzniku však známé nejsou. Na současné místo byla přenesena v roce 1870, původně stála o několik metrů blíž k náměstí, v křižovatce silnic před věží.

Podstavec nese nápis na východní straně:

*SIt tIbI LaVs et honor NepoMVCene
Ioannes perpetVVs
Vere es serVVs In aXe Del*

[Bud' tobě věčná chvála a čest Jane Nepomucký; opravdu jsi služebník Boží na nebesích]

na západní straně:

*ErVIt In VIVIs opVs IstVD gente
PaLatskI hVIVs qVI sanCtI
noMen In orbe gerIt*

[Toto dílo postavil za svého života, z rodu Palackých, ten, který na zemi světcovo jméno nosil]

Oba nápisy obsahují chronogram 1701.



Nástin vývoje miletínské farnosti

Před 750 lety tvořily okruh miletínské farnosti vsi a osady Miletín, Rohoznice, Bezník, Borek, Želejov, Chroustov, Třebihošť, Úhlejov, Zdobín, Trotina, Bukovina, Markova ves, Visče, Červená Třemešná a Vidoň. O něco později vznikla samostatná farnost kolem kostela v Červené Třemešné, jenž se však nejpozději v 17. století stala miletínskou filiálkou. Tři vsi (Bukovina, Markova ves a Visče) později zanikly, Trotina byla přifařena ke kostelu v Lanžově.

Největšího rozsahu dosáhla miletínská farnost na přelomu 17. a 18. století, kdy byl její součástí, jako filiální, též kostel v Lanžově. Do farnosti proto tehdy patřily rovněž vsi lanžovského obvodu, tj. Poličany, Dehtov, Doubravice, Lanžov s Lhotkami a Měřejovem, Řečice, Sedlec, Trotina, Velehrádek, Zábřezí a Zálesí. Roku 1720 se však lanžovská farnost znovu osamostatnila a až do roku 1787 se naopak staly její součástí také „miletínské“ vsi Třebihošť, Úhlejov, Zdobín a poličanský 2. díl Rohoznice.

V roce 1768 byly součástí miletínské farnosti Miletín, Bezník, Borek s Lukavečkem, Želejov, Chroustov, Vidoň s Vlkanovem (Tetín byl v té době pouze poplužním dvorem), miletínský 1. díl Rohoznice, Trotinka (Malá Trotina) Červená Třemešná a Dobeš. Roku 1787 se k miletínskému kostelu Zvěstování Panny Marie vrátily zpět Třebihošť, Úhlejov, Zdobín a druhá část Rohoznice,

Rozsah miletínské farnosti se tedy v 19. století ustálil na Miletín, Červenou Třemešnou (filiální kostel), Vlkanov, obnovený Tetín, Vidoň, Bezník, Borek, Želejov, Chroustov, Miletínek, Trotinku a Rohoznici, Úhlejov, Dobeš, Třebihošť a Zdobín (podle Sommerovy topografie). Schematismus farnosti z roku 1857 uvádí navíc ještě Lukaveček. K filiálnímu kostelu sv. Jakuba Většího patřily rovněž osady a dvory Dachova, Jahodná, Jeníkov, Kačerov a Miletínek.

K prvnímu lednu 2007 miletínská farnost po 740 letech zanikla a stala se filiálkou farnosti bělohradské.

Listina z roku 1267

Iohannes, dei gratia Pragensis episcopus, omnibus presentes litteras inspecturis salutem in domino Ihesu Christo.

*Incumbit nobis ex debito pontificalis officii, ut iusta petentium desideriis audientiam cum efficacitā prebeamus, presertim cum eorum vota et puritas adiuvat et iuris explorati veritas non relinquit. Noveritis igitur, quod nos **ecclesiam parochialem de Myletin**, in qua honesti et religiosi viri, magister et fratres ordinis domus sancte Marie Tevtonicorum ius obtinent patronatus, eo quod in bonis eorum situm habet, ex officii nostri debito ad petitionem ipsorum fratrum limitare volentes, super hiis, que ad dictam ecclesiam iure parochiali pertineant, per virum providum et honestum Iohannem, decanum et plebanum Gradicensem, inquisitionem fecimus fieri diligentem; qui mandatis nostris in hac parte iustis obtemperans, inquisitione facta sollicite nobis super eadem sic rescripsit:*

Venerabili in Christo patri ac domino Iohanni, divina vocatione Pragensi episcopo, Io., decanus ac plebanus Gradeensis, reverentiam tam voluntariam quam devotam. Suscepto dominationis vestre mandato ad inquisitionem pro limitatione parochie fratrum domus Teutonice in Myletin faciendum, ipsam parochiam intravimus et dilenti premissa inquisitione invenimus, quod ipsum forum Myletin, villa Rohochnice, villa Myletin, villa Besdnich, villa Borech, villa Seleyoue, villa Hrustowe, villa Threbehosze, villa Huleyowe, villa Ysdo bin villa Trotina, villa Bucouina ac due nove ville, una Marti de Horizc, altera Wiscze, item villa Schremesna et villa Vidone una cum hominibus in eisdem locis habitantibus et agris et novalibus cultis et incultis iure parochiali pertinent ad ecclesiam supradictam. Hoc quoque homines, habitatores locorum superdictorum, consensu unanimi et voce publica nobis requirentibus et audientibus sunt professi. Quapropter, pater reverende, nostram inquisitionem confirmantes, memoratam parochiam dignemini limitare ut imposterum omnis concertatio, que suboriri posset super limitibus vel pertinentiis, penitus conquiescat.

Et quia nichil creditur actum, cum aliquid superest ad agendum, non tam dicti decani inqzitoris quam prescriptorum magistri et fratrum petitiones licitas et honestas ad exauditionis gratiam admittentes, prefatam de Myletin ecclesiam quo ad predicta loca omnia et singula cum universis ipsorum pertinentiis et habitatoribus limitamus, memoratam inquisitionem actoritate, qua fungimur, ex certa scientia confirmantes. In cuius rei testimonium presens scriptum sigilli nostri karactere fecimus insigniri.

Datum Prage II idus marcii, pontificatus nostri anno IX, anno vero Domini M CC LX VII.¹⁷

Jan, z Boží milosti biskup pražský, všem, kteří budou tento list zkoumat, pozdrav v Pánu Ježíši Kristu.

*Je povinností našeho biskupského úřadu, abychom žadatelům spravedlivé žádosti poskytli slyšení, zvláště, když jejich vůle a upřímnost pomůže a po právu nalezená pravda nás neopustí. Vězte tedy, že my ve věci **farního kostela v Miletíně**, pro který počestní a zbožní mužové mistr a bratři německého řádu svaté Marie obdrželi patronátní právo, a obávají se, zda nad jejich statky položení má, mocí našeho úřadu k žádosti oněch bratří chtěje vymezit nad těmi, které k řečenému kostelu přináležejí, jsme šetření učinili pečlivě skrze muže prozíravého a počestného Jana, děkana a plebána hradeckého, jenž příkazům našim v té právní věci poslušný, věc pečlivě prozkoumal a odpověděl následovně:*

Ctihodnému v Kristu otci a pánu Janu, Bohem povolánému biskupu pražskému, Jan, děkan a plebán hradecký, s oddanou a zbožnou úctou. Přijavše Vaše pověření abych provedl šetření k vymezení farnosti bratří řádu německého v Miletíně, dostavil jsem se do této farnosti a po pečlivém pátrání jsme shledali, že onen trh Miletín, ves Rohoznice, ves Miletín, ves Bezník, ves Borek, ves Želejov, ves Chroustov, ves Třebihošť, ves Úhlejov, ves Zdobín, ves Trotina, ves Bukovina a dvě nové vsi, jedna Marka z Hořic, druhá Visče, také ves Třemešná a ves Vidoň spolu s lidmi na těchto místech usedlými a poli a úhory obdělávanými i neobdělávanými, právem farním patří k výše řečenému kostelu. Také zdejší lidé, obývající výše řečená místa, když jsme se dotazovali a je vyslyšali, souhlas jednotně a veřejně vyjádřili. Proto tedy, ctihodný otče, račte k potvrzení našeho šetření zmíněnou farnost vymezit, aby v pozdější době nebyla příčina ke sporu, který by mohl vzniknout ohledně hranic nebo příslušnosti.

Protože není už nic jiného dodat, jak k jednání jmenovaného děkana provádějícího šetření, tak ani k oprávněnému a šlechetnému požádání představeného a bratří, kteří požádali podle předpisů o přípustné vyslyšení ohledně kostela v Miletíně a všech ostatních jednotlivě uvedených míst se vším, co k nim náleží i s obyvateli, vymezujeme a pravdivé výsledky zmíněného šetření svou mocí kterou vykonáváme, potvrzujeme. K dosvědčení zde napsaného jsme přitiskli naši pečeť.

Dáno v Praze, druhého dne před idami březnovými [tj. 14. března], 9. roku našeho pontifikátu, léta Páně 1267.¹⁸

příloha II

Seznam miletínských farářů a administrátorů farnosti

z Řádu německých rytířů

k roku 1270 Magnus

k roku 1271 Šimon

do r. 1359 Jindřich

1359 – 1365 Lukáš

od r. 1365 Mikuláš

Meinlin

od r. 1375 Jan

Mikšík

1393 – 1397 František

od r. 1397 Albert

Ulrich

od r. 1406 Havlík

Jan

1412 – 1414 Prokop

1414 – 1418 Jan

1418 – 1421 Jakub (opustil Miletín)

1421 – 1424 Mikuláš Ocásek (pouze
titulárně)

1424 Mikuláš (pouze titulárně)

faráři podobojí

k roku 1522 Jiřík ze Dvora

k roku 1537 Jan

k roku 1578 Ondřej Brunclík

do r. 1604 Bohuslav Bepta

od r. 1608 Zikmund Tribuleč

faráři katoličtí

od r. 1629 Václav Halíč

do r. 1660 Jiří Germani (Cerman?)

1660 – 1661 Jiří Frant. Jos. Čermucký

1661 – 1662 Jan Najmon

1662 Jan Stanislav Kozojedský

1662 – 1664 Bartoloměj Bulovský

1665 – 1667 Jan Heinschmidberský

1668 – 1678 Jan Antonín Žalkovský

1679 – 1693 Matěj František Janata

1693 – 1711 Jiří Vojtěch Žalský

1711 – 1712

1712 – 1713

1713 – 1716

1716 – 1729

1729 – 1741

1741 – 1742

1742 – 1752

1752 – 1795

1795 – 1806

1807 – 1821

1821

1822 – 1838

1838 – 1859

1859 – 1860

1860 – 1873

1874 – 1885

1886 – 1891

1891 – 1928

1928 – 1935

1935 – 1937

1937 – 1939

1939 – 1943

1943 – 1945

1945 – 1991

Fiala

Václav Alexius

Koldic

Michal Piczak

Josef Vavřinec Sopoušek

Rudolf Komárek

Josef Černý

Ignác Dominik Baudisch

Josef Kupka

Ignác Pacák

Václav Rieger

Jan Arnold

Jan Černý

František Vintera

Augustin Buchtele

Antonín Kopecký

Jan Kamarýt

Filip Šubrt

Josef Janda

Josef Drbohlav

František Červinka

František Česenek

František Resler

Jindřich Lacina

Seznam použitých vyobrazení

- str. 1 Vež a kostel, foto Jan Špriňar, 1. polovina 90. let 19. století . Městské muzeum a galerie Hořice.
- str. 2 *Ansicht des Schlosses Miletin in Böhmen*. Litografie Jana Řehoře Gregera, 1833 (výřez). Archiv autora.
- str. 3 Tradiční znak Řádu německých rytířů, černý latinský kříž ve stříbrném poli. Zdroj: cs.wikipedia.org.
- str. 5 Nástěnná malba z 16. století objevená při rekonstrukci kostela v roce 1899. Městské muzeum a galerie Hořice.
- str. 6 *Miletínský kostel před požárem r. 1846*. Perokresba Jana Nepomuka Lhoty v Kronice města Miletína 1849–1930. Státní okresní archiv Jičín.
- str. 7 Věž a kostel na počátku 19. století, ideální rekonstrukce (autor, Google SketchUp).
Kostel od jihu, foto Dr. Em. Andres, 1892 (výřez). Městské muzeum a galerie Hořice
- str. 8 Interiér kostela před přestavbou, presbytář, foto Dr. Em. Andres, 1892. Městské muzeum a galerie Hořice.
- str. 9 Interiér kostela před přestavbou, kruchta s barokními varhanami, 1898. Archiv muzea Miletín.
- str. 10 Návrh přestavby kostela od architekta Bohuslava Moravce, 1892. Archiv muzea Miletín.
- str. 11 Farář Filip Šubrt (1860–1934), 90. léta. Archiv muzea Miletín.
- str. 12 Západní průčelí kostela před zahájením rekonstrukce, listopad 1898. Archiv muzea Miletín.
Kostel po vybourání západního průčelí, foto Bohumil Klika, červen 1899. Městské muzeum a galerie Hořice.
- str. 13 Farář Jindřich Lacina (1918–1991), 80. léta. Archiv autora.
- str. 14 Interiér po rekonstrukci, presbytář, po roce 1906. Sbírka Jaromíra Veverky.
- str. 15 Interiér po rekonstrukci, kruchta, po roce 1906. Sbírka Jaromíra Veverky.
- str. 17 Zvon Sv. Václav z roku 1887, foto Josef Sehnal, 1917. Městské muzeum a galerie Hořice.
Zvony pořízené v roce 1928. Pohlednice, sbírka autora.
- str. 19 Plechová autentika z rakve Magdaleny Mičanové, roz. Bohdanecké z Hodkova, nalezená při úpravě okolí kostela v r. 1879. Archiv muzea v Miletíně.
- str. 20 Hlavní oltář Panny Marie, foto autor, 2006.
- str. 21 Kostel při nočním osvětlení, Noc kostelů 9. 6. 2017, foto autor.
- str. 22 Křtitelnice z roku 1522 s vyřezávaným pseudogotickým příklopem od P. Filipa Šubrt, foto autor, 2007.
- str. 23 Lod' kostela s kruchtou a varhanami, foto autor, 2006.
Náhrobníky Radeckých z Radče v lodi kostela, foto autor, 2006.
- str. 24 Figurální náhrobník Jiřího Radeckého z Radče († 1585) v předsíni kostela, foto autor, 2006.
- str. 25 Figurální náhrobník Kateřiny Stařímské z Libštejna, roz. Rodovské z Hustířan, ovdovělé Radecké na Sedleci († 1604), v předsíni kostela, foto autor, 2006.

- str. 26 Socha sv. Jana Nepomuckého na Parkáni, foto autor, 2006.
 str. 33 Současný pohled na kostel od západu, foto autor, 2008.
 str. 34 Vyřezávaný reliéf sv. Jiří na chórové lavici v kostele, foto autor, 2006.
 str. 35 Barokní oltář se sochami sv. Jáchyma a sv. Anny před přestavbou kostela, 1898. Archiv muzea Miletín.
 str. 36 Oltář Panny Marie při nočním osvětlení, Noc kostelů 9. 6. 2017, foto autor.

Použitá literatura:

- BIENENBERG, Karel Josef: *Versuch über einige merkwürdige Alterthümer im Königreich Böhmen. Drittes Stück*. Prag 1785.
 - CECHNER, Antonín: *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese novopackém*. Praha 1909.
 - JANDERA, Josef Ladislav: *Uiber Miletin in Böhmen; ein topographisch-historischer Versuch*. Prag 1830.
 - LHOTA, Jan Nepomuk: *Miletín nad Bystřicí. Příběhy jeho a památky*. Brno 1888.
 - URBAN, Jan: *Lichtenburkové: Vzestupy a pády jednoho panského rodu*. NLN 2003.

Poznámky:

- 1 PERTZ, GeorgH. (ed.): *Herbordi Vita Ottonis Episcopi*. In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, Tomus XII. Hannover 1856.
- 2 Např. BALATKOVÁ, Jitka: K dějinám řádu německých rytířů v Miletíně. In: *Krконоše Podkrконоші 7*. Trutnov 1983, s. 205–214. Nejnověji MARTINEK, Karel: První písemná zmínka o Dvoře. Dvůr Králové nad Labem: Vlastivědné čtení o našem městě i jeho okolí. V. řada – číslo 6 (2016), s. 7–17.
- 3 URBAN, Lichtenburkové, s. 224.
- 4 TOMEK, Václav Vladivoj (ed.): *Registra decimarum papalium*. Praha 1873, s. 90.
- 5 TINGL, František, EMLER, Josef (eds.): *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidiocesim. VIII – X*, Praha 1889, s. 3.
- 6 CECHNER, Soupis památek, s. 83.
- 7 V ostění dveří vedoucích na jižní galerii byl vyryt, nebo vytesán, letopočet arabskými číslicemi 1607 (někdy chybně interpretován jako 1661 nebo 1662). Stejný letopočet byl na skleněné tabulce v jižním okně presbytáře. LHOTA, Miletín, s. 167–168, srv. JANDERA, Miletin, s. 79. Viz též *Anmerkungen zum behufe der Geschichte der Herrschaft und Stadt Horžitz, gesammelt von Lad. Josef Jandera* (Státní okresní archiv Jičín), s. 575. Dodnes se dochoval pouze letopočet 1608 na kruhovém kamenném podstavci pod křtitelnicí.
- 8 HORÁK, Tomáš: *Varhany a varhanáři Jičínska*. Regionální muzeum a galerie v Jičíně 2008, s. 58.
- 9 HLAVATÝ, Jan: *Přestavba kostela Zvěstování Panny Marie v Miletíně v letech 1899–1900*. Pod Zvičinou XXXI. (2013) č. 4, s. 14 a 15, č. 5 s. 11–13.

- Hlavními prameny zde jsou Pamětní kniha – Gedenkbuch 1836–1920 (SOKA Jičín, FÚ Miletín, kn. 2), Jednota pro rozšíření chrámu Páně v Miletíně. (SOKA Jičín, FÚ Miletín, kn. 58), Přístavba kostela v Miletíně. Stavební denník. (SOKA Jičín, FÚ Miletín, nezpracováno).
- 10 V portálu průchodu věží na východní straně je vytesaná latinská modlitba *Sub umbra alarum tuarum protege nos domine* (Stínem křídel svých přikryj nás Pane), doplněná letopočtem 1586.
- 11 LHOTA, Miletín, s. 133.
- 12 Viz pozn. 3.
- 13 Na její rakvi nalezené při úpravách okolí kostela v roce 1879 byla připevněna tabulka s datem 7. února 1649 (viz obrázek na str. 19). Z jiných pramenů ovšem vyplývá, že Magdalena zemřela teprve v roce 1654. LHOTA, Miletín, s. 81–82.
- 14 Farní pamětní kniha Liber memorabilium 1752–1836 (SOKA Jičín, FÚ Miletín, kn. 1), s. 153–154. Srovnej LHOTA, Miletín, s. 171.
- 15 BIENENBERG, Alterthümer, s. 166–167. Leopold Bedřich Kotulinský z Kotulína byl majitelem sousedního poličanského panství a zeťem Viléma Kryštofa z Valdštejna.
- 16 CECHNER, Soupis památek, s. 82–83.
- 17 Sächsisches Staatsarchiv, 10001 Ältere Urkunden, Nr. 00695. ŠEBÁNEK, Jindřich DUŠKOVÁ, Šáša (eds.): Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomus V/2, Pragae 1981, č. 490, s. 33–35.
- 18 Překlad P. Jindřich Lacina v roce 1976 (SOKA Jičín, Pamětní kniha obce Úhlejeva 1901–1939, s. 264–266) a autor v roce 2016.





Text a grafická úprava: Mgr. Jan Hlavatý
Tisk: JANEVA s. r. o., Hořice
Vydalo: Město Miletín za podpory
Královéhradeckého kraje v roce 2017

elektronická verze







Heiligste Eder Jesu
smile so viel mehr!

